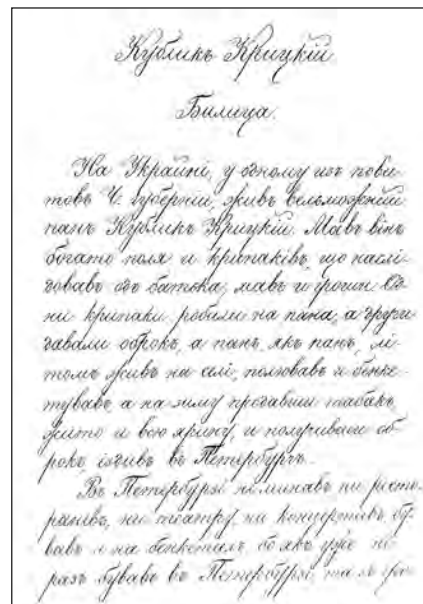
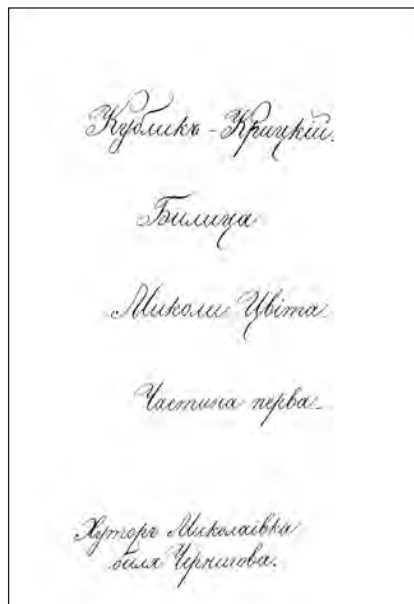
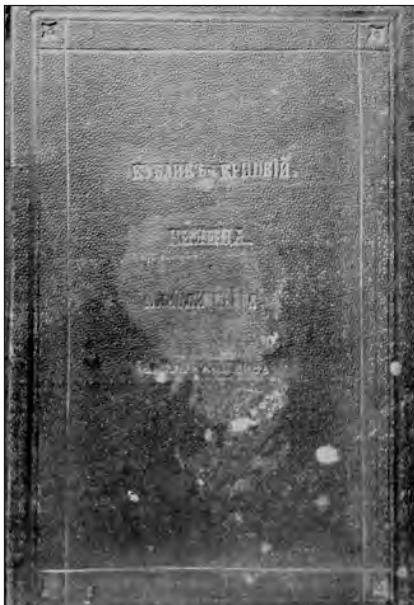

Анатолій Бурдейний

ПРО МИКОЛУ ЦВІТА – ПИСЬМЕННИКА Й МЕДОРОБА

Рукопис про пригоди Кублика-Крицького – літературний твір Миколи Цвіта, названий ним «Билицею», можна було б віднести до жанру кримінальної повісті про шлюбних аферистів (якби такі існували в того-

Виявилось, що наприкінці XIX століття ім'я його було широко відоме українському пасічницькому (!) товариству. Микола Цвіт, або, як він сам себе називав, «Український Дід», за свою працю на сільсько-

часній українській літературі). Але в будь-якому разі це документ своєї епохи, який має велику культурну, історичну та бібліографічну цінність. Особливо слід підкреслити пророчі слова, якими завершується «Билиця»: їх можна повторити і в наші дні – час російської агресії проти України:

«Да буде проклят Петербург і всі оті, од мала до велика, що живуть кривдою і ловлять в свої сіті довірливих Українців. Да будуть прокляті! прокляті! прокляті!»

Скільки мужності та громадянської відваги треба було мати українцеві, щоб написати такі слова в період гонінь і переслідувань його нації та мови! Віддамо належне Миколі Цвіту, адже написане ним понад 130 років тому залишається актуальним дотепер – тільки столицю поміняли.

Хто ж він – письменник Микола Цвіт?

Спочатку його рукопис видався мені нецікавим – звичайна собі історія про пана-малороса з амбіціями. І тільки дочитавши твір до кінця, збагнув (чи мені так здалося) підтекст цієї оповідки. Зразу ж з'явився інтерес до її автора.

господарській виставці в Чернігові отримав велику срібну медаль (1865), на всеросійській виставці в Харкові – похвальний лист (1887), на сільськогосподарській виставці в Києві – бронзову медаль. Золоті медалі йому вручали і Вільне економічне товариство, і Товариство сільського господарства Південної Росії; навіть був удостоєний диплому Паризької національної академії.

Народився Микола Цвіт 1818 року в Чернігові. Пасічництвом займався 1856 року, придбавши неподалік міста 10 десятин вільної землі з гаями для свого промислу. Незабаром заснований Цвітом хутір Миколаївка став однією з найкращих місцевостей в околицях Чернігова. 1857 року було закладено пасіку. Спочатку вона налічувалася 100 вуликів, але з року в рік збільшувалась – аж до 1000 вуликів (1865).

Ім'я Миколи Цвіта пов'язане не лише з пасічництвом, але й історією розвитку розкладного вулика. Він розробив моделі аж дванадцятьох вуликів, у своїй практиці віддавав перевагу вуликові власного кон-

струювання, проте чимало для його побудови перейняв від славнозвісного майстра-бджоляра Петра Прокоповича (1775–1850). Крім того, Микола Цвіт робив спроби винаходу й удосконалення іншого пасічницького приладдя. Також його перу належить кілька книжечок із пасічництва і статей у часописах: «Хутір Миколаївка і пасіка М. Цвіта» (вийшла двома виданнями); «Що треба для правильного і вигідного раціонального пасічництва» – Вип. 1. «Вибір місця, влаштування пасіки, медодайні дерева і рослини», Вип. 2. «Як робити вельми прибуткові вулики»; «Приватна пасічницька виставка М. Цвіта в Чернігові» (вийшла двома виданнями); «Вулик М. Цвіта» тощо. Усі ці праці, зі зрозумілих причин, друкувалися російською мовою. Тільки на схилі літ медороб уклав свої «Научні твори», українськомовний текст яких було віднайдено наприкінці 1920-х років у Львові. На жаль, для історії українського пасічництва книга була втрачена.

Однак писав літератор і вірші, й оповідання з пасічницького життя українською мовою. «Читаючи свої вірші челяді, – твердять сучасники, – Цвіт рего-тався аж до плачу».

Звичайно, мова в його родині була українська, вельми шанувалися народні пісні, для виконання яких Цвіт не раз запрошував до себе на хутір співаків із Чернігова. У Миколаївці побувало багато українських культурних діячів того часу, зокрема Л. Глібов, П. Куліш, Т. Шевченко, С. Ніс (етнограф, лікар), К. Ходот (міський секретар Чернігова), І. Рашевський (художник, скульптор, член Чернігівської земської управи).

Помер Микола Цвіт 24 вересня (ст. ст.) 1890 року, похований у Чернігові. На могилі було встановлено пам'ятник, який, проте, не зберігся. Цікаво, що вмирав письменник двічі. Уперше – формально, «на папері»: Цвіта потягли до суду в тяжкій справі, яка загрожувала засланням, отож, щоб уникнути покарання, він якось зумів «уписатися» до книги померлих...

Микола Цвіт уперто й рішуче не хотів фотографуватися, тому портрета його не залишилося. Хутір Миколаївка стерли з лиця землі під час революції: його було зруйновано, будівлі розтягнуто. Тоді ж загинули всі книжки, автографи й інші папери письменника.

Очевидно, рукопис про невдале одруження українського пана Кублика-Крицького – єдиний уцілілий літературний твір цього майстра слова.

Микола Цвіт

КУБЛИК-КРИЦЬКИЙ

Билиця*

На Україні, у одному із повітів Ч. губернії, жив вельможний пан Кублик-Крицький. Мав він багато поля і кріпаків, що наслідував од батька, мав і гроші. Одні кріпаки робили на пана, а другі давали оброк, а пан як пан, літом жив на селі, полював і бенкетував, а на зиму, продавши табак, жито і всю ярину і получивши оброк, їздив в Петербург...

В Петербурзі не минав ні ресторанів, ні театру, ні концертів, бував і на банкетах, бо як уже не раз бував в Петербурзі та з грошима, то і знакомі, і приятелі нашлись...

Раз заходить до его приятель его гвардійський полковник Лиходій. «Поедемь, – каже, – на бал до Генерала Г., у него всегда весело, много будет красавиц, да и дочка генерала, моя кузина, красавица, полюбезничаеш, потанцуеш, а може, и влюбишся».

«Що ти, – одказав Кублик-Крицький, – я ж не знайомий, як я поїду? Не слід мені там бути, і хоть сьогодні ні театру, ні концерту нема, придеця просидіти на квартирі і нудиться, та все-таки не слід мені їхати до генерала, не зробивши візиту». «Э, какой ты, и видно, что провинциал, не забувай, что ты не в Хохландии, а в Петербурге, и что здесь другие обычаи. Ты поедешь со мною, я тебя представлю как моего приятеля генералу и его дочери, моей кузине. Генералу поклонисься. Ге-

нерал предложит тебе карту и ты сядешь сыграть с ним пульку преферанса, и постарайся проиграть. Генерал любит ввигривать и тех, кто ему проиграет; но не дай Бог тебе ввигривать! Он тебя возненавидит! Кузине моей скажешь какой-нибудь комплемент и пригласишь на кадрили, и ты будешь у Генерала, как свой».

«Коли їхать, то і їхать», – сказав Кублик-Крицький.

Умився Кублик-Крицький, одягся в нову пару плаття петербургського шиття портного Родіонова, надушився духами, і через годину Лиходій і Кублик-Крицький були уже у ганку будинка Єнерала Г.

Колимаги і коляси то під'їзжали, то від'їзжали. Уся лісниця була уставлена цвітами і заслана килимами, і освічена газовими ліхтарями. «Е, – каже Кублик-Крицький, – да у Єнерала баль званий, як же я явлюсь незваний? Не приходится, лучше поїду на квартиру».

«Что ты уже струсил, – сказав Лиход, – смелее марш вперед! Эй швейцар! Сними с барина шинель, а чтоб он без меня не ушел, запрячь подальше и не давай, пока я не прикажу».

Не успів Кублик-Крицький на се нічого і сказати, як швейцар швидко зняв з его шинелю, протворив двері в залу і сказав: «Пожалуйте, Ваше Превосходительство! Господа наши будут рады полковнику и Вамь». Вийшли вони у залу, і все одбулося, як казав

* В основному збережено мовно-правописні особливості оригіналу. *Ред.*